

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України,
докторці юридичних наук, професорці,
завідувачці відділу міжнародного права
та права Європейського Союзу
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України
Оніщенко Наталії Миколаївні

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидатки юридичних наук, старшої наукової співробітниці
відділу міжнародного права та права Європейського Союзу
Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України**

Переверзевої Ольги Сергіївни

на дисертацію Коваленко Юлії Олександрівни

**«Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав
людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз», поданої на
здобуття ступеня доктора філософії в галузі 29 «Міжнародні відносини»
за спеціальністю 293 – «Міжнародне право»**

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційне дослідження Ю. О. Коваленко присвячене вивченню теоретичних та практичних аспектів захисту персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу. Зважаючи на активне використання сучасних баз даних, широкомасштабну цифровізацію та нестримний розвиток інформаційного суспільства дослідження захисту персональних даних не втрачає своєї значимості для науки та практики міжнародного права. Зважаючи на те, що основоположні засади захисту персональних даних формувалися переважно у рамках діяльності Ради Європи та Європейського Союзу важливим є дослідження підходів до захисту персональних даних, що висвітлені у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу.

Примітно, що окремі аспекти захисту персональних даних були предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких,

М. В. Бем, І. М. Городиський, А. В. Пазюк, К. Кунер, О. Лінські, К. Собо́тта та інші, втім особливості захисту персональних даних у Європейському суді з прав людини та Суді Європейського Союзу, розвиток їх практики та її вплив на формування європейської доктрини захисту персональних даних ще недостатньо досліджені у вітчизняній науці міжнародного права.

Необхідність дослідження зазначених аспектів зумовлена важливістю вивчення еволюції підходів до захисту персональних даних, сформованих у Раді Європи та Європейському Союзі з огляду на судову практику Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, а також вивчення особливостей, тенденцій та закономірностей розвитку захисту персональних даних. Варто зауважити, що набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу та необхідність адаптації вітчизняного законодавства до *aquis* ЄС також обумовлює значимість дослідження питань захисту персональних даних у вітчизняній науці міжнародного права, адже необхідність забезпечення належного рівня захисту персональних даних та оновлення вітчизняного законодавства у цій сфері до найкращих європейських стандартів, зокрема Ради Європи та Європейського Союзу, закріплена безпосередньо в Угоді про асоціацію України, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Зазначені аспекти зумовлюють актуальність дисертаційного дослідження Коваленко Ю. О., результати якого мають теоретичне та практичне значення для розвитку науки міжнародного права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні. Результати дисертаційного дослідження Ю. О. Коваленко викладено у чіткій, логічній та виваженій формі. Дисертантка аргументовано та послідовно представляє свою позицію. Структура дисертації відповідає обраній темі, меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження та включає вступ, чотири розділи,

тринадцять підрозділів, висновки та списку літератури. Анотація відповідає встановленим вимогам та змісту дисертаційного дослідження.

Всі структурні частини роботи наповнені інформацією та обґрунтованими судженнями авторки в рамках теми дослідження. Основні питання теми розкриті на належному науковому рівні, з використанням понятійного апарату, притаманного тематиці дослідження.

Авторкою використано широку джерельну базу, яка включає праці (переважно англомовні) зарубіжних і вітчизняних учених, які були глибоко та критично проаналізовані, а також міжнародно-правові акти, що регулюють захист персональних даних та суміжні сфери (серед яких, широкий спектр актів Ради Європи та Європейського Союзу), практику міжнародних органів (Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу) й національне законодавство України. Аналіз наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертаційному дослідженні, дозволяє зробити висновок про їх належну обґрунтованість.

Наукова новизна представлених результатів. Виконана Ю. О. Коваленко дисертація є комплексним порівняльно-правовим дослідженням правових засад захисту персональних даних, сформованих у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, а також визначення перспективних напрямів розвитку механізму захисту персональних даних в Україні крізь призму європейських стандартів у цій сфері.

Представлені результати дослідження переконливо доводять, що поставлена у дисертації мета досягнута, в ній представлені цікаві, новітні наукові результати. Варто відзначити, що у дисертаційній роботі було вперше науково обґрунтовано значення і роль європейських стандартів захисту персональних даних, досліджено їх розвиток та обґрунтовано їх поділ на три покоління з огляду на еволюцію. Крім того, у роботі систематизовано основні підходи, концепції і принципи, які використовують Європейський суд з прав людини та Суд Європейського Союзу в контексті захисту персональних даних

та визначено перспективні напрями адаптації законодавства України відповідно до європейських стандартів захисту персональних даних.

Розкритий здобувачкою механізм захисту персональних даних у Європейському суді з прав людини та Суді Європейського Союзу, а також обґрунтування впливу практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу на формування і розвиток європейських стандартів захисту персональних даних, істотно доповнює доробок вітчизняних вчених, фахівців з міжнародного права прав людини.

Основні положення та висновки дисертації мають практичне значення і можуть бути використані у законотворчій діяльності, вітчизняній судовій практиці, при вдосконаленні лекційних матеріалів з навчальних дисциплін, серед іншого, таких, як «Теорія та практика міжнародного права», «Правові аспекти діяльності Ради Європи», «Право Європейського Союзу», під час розробки навчальних посібників, програм та інших методичних матеріалів з питань захисту персональних даних.

Виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Дисертантка побудувала своє дослідження за планом, спрямованим на багатоаспектне виконання поставлених перед нею завдань. У роботі використано необхідне коло загальнонаукових та спеціально-наукових методів наукового пізнання (порівняльно-правовий, історико-правовий, логіко-семантичний, формально-логічний, системний методи, а також методи аналізу та синтезу, аналізу даних та збору інформації), що свідчить про опанування авторкою засобів та прийомів наукового дослідження та використання їх для вирішення поставлених завдань. У дисертації Ю. О. Коваленко було повністю досягнуто поставленої мети, а саме визначено та охарактеризовано особливості захисту персональних даних та вплив практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу на формування європейських стандартів захисту персональних даних.

Повнота викладу основних результатів у наукових публікаціях, зарахованих за темою публікації. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції були повною мірою висвітлені в опублікованих працях, а саме: у трьох наукових статтях, з поміж яких – одна стаття у вітчизняному фаховому юридичному виданні, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, одна стаття у періодичному виданні, проіндексованому у наукометричній базі даних Scopus, віднесеному до третього квартиля (Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank, що прирівнюється до двох публікацій, одна стаття у науковому періодичному виданні з фахового напрямку держави-члена Європейського Союзу. Крім того, основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження апробовані під час виступів на шести міжнародних науково-практичних конференціях, науковій публікації в електронному виданні. Змістовне наповнення, перелік та кількість публікацій, апробація результатів дисертації відповідають встановленим вимогам.

Відповідність дисертаційного дослідження встановленим вимогам. Дисертація здобувачки Ю. О. Коваленко виконана з дотриманням встановлених вимог, зокрема вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Відсутність порушення академічної доброчесності. При вивченні дисертаційного дослідження та наукових публікацій Ю. О. Коваленко не було виявлено запозичень наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, без зазначення авторства (академічного плагіату). Авторка дотримується правил цитування та посилання, належно оформлюючи цитати.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи здійснене дослідження, варто звернути увагу на окремих

зауваженнях і дискусійних положень дисертаційної роботи Коваленко Юлії Олександрівни. Так, у розділі 1 (стор. 36) дисертантка зауважує, що існують декілька підходів до розуміння категорії «захист персональних даних», зокрема як основоположного права людини та як галузі правового регулювання. Втім, у продовження цієї тези дисертантці варто було б детальніше розкрити таку категорію як «захист персональних даних», приділити більше уваги щодо визначення цієї категорії у праві Ради Європи та Європейського Союзу, а також законодавстві України.

Водночас видається дискусійним та потребує додаткового обґрунтування висновок (стор. 217) про те, що принципи, концепції, підходи та інтерпретаційні техніки, що застосовуються Європейським судом з прав людини та Судом Європейського Союзу є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими. У межах Ради Європи та Європейського Союзу сформувалися дві самостійні системи захисту прав людини. Дійсно, у доктрині міжнародного права тривалий час обговорюється можливість приєднання Європейського Союзу до Конвенції про захист прав та основоположних свобод 1950 року, що сприяло б єдності підходів до захисту прав людини, а тому висновок дисертантки не позбавлений сенсу, втім потребує конкретизації та більш детальної аргументації.

Разом з цим, висловлені зауваження та рекомендації не впливають на високу позитивну оцінку результатів дисертаційного дослідження Ю. О. Коваленко, а лише спонукають до подальшої наукової дискусії за темою дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Коваленко Юлії Олександрівни на тему «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» є самостійним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, в якому вирішено поставлені завдання дисертаційного дослідження та отримано науково обґрунтовані результати, що характеризуються науковою новизною та мають практичне значення.

Враховуючи викладене, дисертаційна робота Коваленко Юлії Олександрівни на тему «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» на здобуття ступеня доктора філософії повністю відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 19 травня 2023 року № 502), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44 (зі змінами і доповненнями від 21 березня 2022 року № 341), а її авторка – Коваленко Юлія Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії в галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Рецензент:

**кандидатка юридичних наук,
старша наукова співробітниця
відділу міжнародного права та
права Європейського Союзу
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України**

О. С. ПЕРЕВЄРЗЄВА